

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 29 december 2017

Mål nr

T 3000-17

PARTER

Klagande och motpart

SSO

Ombud: Advokat BA

Klagande och motpart

HS

Ombud och målsägandebiträde: Advokat RS

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2017-04-07 i mål B 413-17

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom på det sättet att SSO förpliktas att betala skadestånd till HS med 60 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 28 april 2016.

RS ska få ersättning av allmänna medel för biträdet åt HS i Högsta domstolen med 14 259 kr. Av beloppet avser 11 407 kr arbete och 2 852 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

SSOs yrkande om ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen ogillas.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

HS har yrkat att SSO ska förpliktas att betala skadestånd till honom med 80 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 28 april 2016.

SSO har yrkat att HSs skadeståndstalan ska ogillas eller att skadeståndsbeloppet i vart fall ska sättas ned. Hon har vitsordat sättet att beräkna ränta.

SSO har också yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. Genom hovrättens dom, som i denna del har vunnit laga kraft, har det fastställts att SSO har gjort sig skyldig till mord genom att uppsåtligt beröva JO livet den 28 april 2016. Hovrätten har vidare bestämt att SSO ska betala

skadestånd med 50 000 kr jämte ränta till HS, som är JOs son, för personskada i form av psykiska besvär som han åsamkats på grund av dödsfallet.

2. SSO har överklagat hovrättens dom i såväl ansvars- som skadeståndsdelen. Även HS har överklagat, men enbart vad avser skadestånd. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om skadestånd till honom.

3. HS har gjort gällande att den schabloniserade ersättningen till efterlevande för personskada vid uppsåtligt dödande bör vara 80 000 kr och framhållit att hans yrkande grundar sig på en sålunda bestämd schabloniserad ersättning.

4. SSO har anfört att HS inte har haft en sådan relation till JO att han är berättigad till något skadestånd. För det fall att skadestånd ska utgå har hon anfört att det saknas skäl att höja den schabloniserade ersättningen och att sådan ersättning under alla förhållanden inte bör överstiga 55 000 kr.

Prejudikatfrågan

5. Målet i Högsta domstolen gäller storleken på den schabloniserade ersättning för psykiskt lidande som – utan någon utredning om skadan i det enskilda fallet – kan utgå till följd av en nära anhörigs död.

Rättsliga utgångspunkter

6. Den som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar personskada ska ersätta skadan. Skadestånd för personskada omfattar ersättning för bl.a. fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur, dvs. sveda och värk. Har en skadeståndsgrundande handling lett till döden, ska ersättning betalas för bl.a. personskada som till följd av dödsfallet åsamkats någon som stod den avlidne särskilt nära. (Se 2 kap. 1 § samt 5 kap. 1 § första stycket 3 och 2 § första stycket 3 skadeståndslagen.)

7. Sveda och värk avser lidande under den akuta sjukdomstiden efter skadan till dess att skadan läks eller ett varaktigt invaliditetstillstånd inträder. I praktiken bestämmer domstolarna ofta ersättningsnivåerna med ledning av de hjälptabeller som utarbetas av Trafikskadenämnden. Att domstolarnas bedömning sker med utgångspunkt i tabellerna bidrar till ökad förutsebarhet och enhetlighet och framstår ofta som praktiskt. Detta rubbar dock inte det grundläggande förhållandet att lagstiftaren har överlämnat till domstolarnas rättsskipning att närmare bestämma storleken på skadestånd för sveda och värk.

8. Regleringen om ersättning till nära anhörig tar främst sikte på make eller maka, registrerad partner, sambo, barn och föräldrar. Vad som ersätts är psykiska besvär som går utöver sådana känslor av sorg och saknad som ett dödsfall brukar medföra för anhöriga. För att besvären ska anses som personskada krävs att de är medicinskt påvisbara. Den anhörige har emellertid en bevislättning på så sätt att det normalt sett inte krävs läkarintyg eller liknande utredning för att styrka att de psykiska besvären är att hänföra till personskada. När det inte är aktuellt att ersätta andra skadeföljder än sveda och värk samt smärre belopp avseende kostnader och inkomstförlust, bör man utan närmare utredning kunna utgå från att dessa besvär innebär en personskada. (Se prop. 2000/01:68 s. 71 f.)

9. Lagstiftarens avsikt har uppenbarligen varit att ersättningen i nu aktuella fall ska bestämmas med hjälp av schabloner utan krav på närmare utredning om de psykiska besvären. Att lagstiftaren har valt att reglera skadestånd för psykiska besvär till nära anhöriga till följd av dödsfall som en ersättning för personskada i form av sveda och värk, innebär att de normer som allmänt tillämpas vid bestämmande av sådan ersättning får tas till utgångspunkt när det gäller vilket belopp som schablonmässigt ska utgå. Detta gäller även om det medför att de belopp som kan dömas ut från allmänna synpunkter kan framstå som ganska låga. (Se NJA 2004 s. 26.)

10. Rättsfallet från 2004 gällde ersättning till nära anhöriga för psykiska besvär efter uppsåtligt dödande. Domstolen konstaterade att det inte fanns underlag för att anta att de psykiska besvär, utöver sorg och saknad, som kan uppkomma till följd av ett skadeståndsgrundande dödsfall i allmänhet var av en sådan omfattning och karaktär att de kunde motivera en högre schablonmässig ersättning än som motsvarar ett års akut sjuktid med annan vård än sjukhusvård. Med utgångspunkt i Trafikskadenämndens hjälptabeller för sveda och värk angavs det beloppet avrundat till 25 000 kr. Enligt domstolen fanns det dock anledning att tillämpa olika schabloner beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Det fick enligt domstolen anses rimligt vid uppsåtligt dödande att ett schablonbelopp lades på en dubbelt så hög nivå som vid oaktsamhetsbrott, dvs. vid det i rättsfallet aktuella tillfället 50 000 kr.

11. I rättsfallet NJA 2006 s. 738 slog Högsta domstolen fast att samma schablonersättning som för uppsåtligt dödande ska gälla för sådana fall där dödsfallet orsakats av sådan grov vårdslöshet från skadevållarens sida som ligger mycket nära ett uppsåtligt dödande. Domstolen uttalade vidare att schablonbeloppen innebär att beviskravet på den skadelidande har mildrats även när det gäller förlustens storlek. Utan att behöva ta fram någon utredning om skadans omfattning, har den skadelidande alltså rätt till ersättning för sveda och värk motsvarande ett års akut sjuktid med annan vård än sjukhusvård. Vid uppsåtligt dödande eller då dödsfallet orsakats av grov vårdslöshet som ligger mycket nära ett uppsåtligt dödande borde, enligt domstolen, beloppet vara dubbelt så högt. Högsta domstolen framhöll att den som visar att han eller hon har lidit en mer omfattande skada kan tillerkännas en högre ersättning än vad som följer av schablonerna.

Hur schablonbeloppen bör bestämmas

12. Utgångspunkten för vilken schablonersättning som ska gälla vid denna typ av skada bör vara de uttalanden som Högsta domstolen gjorde i 2004 och 2006 års avgöranden.

13. Enligt Trafikskadenämndens hjälptabell för såväl 2016 som 2017 utgör ersättningen för ett års akut sjuktid med annan vård än sjukhusvård 28 800 kr (2 400 kr per månad). Det innebär att schabloniserade ersättningar på 25 000 kr respektive 50 000 kr inte längre skulle motsvara ersättning för ett års akut sjuktid respektive ett dubbelt så högt belopp.

14. Av utredningen framgår att Trafikskadenämndens råd den 12 juni 2012 beslutade att ersättning för psykiska besvär av övergående natur till följd av nära anhörigs död ska höjas från 25 000 kr till 40 000 kr. Det är oklart på vilken grund beslutet vilar. Det finns i vart fall inte något som ger stöd för att det har varit föranlett av nytt underlag som ger anledning att avvika från Högsta domstolens tidigare slutsatser om de psykiska besvärens omfattning och karaktär (jfr p. 10). Inte heller har det i detta mål lagts fram någon utredning som föranleder domstolen att nu göra en annan principiell bedömning.

15. Mot denna bakgrund bör den skadelidande även framöver, schablonmässigt, ha rätt till ersättning för sveda och värk motsvarande ett års akut sjuktid med annan vård än sjukhusvård. Vid uppsåtligt dödande eller då dödfallet orsakats av grov vårdslöshet som ligger mycket nära ett uppsåtligt dödande bör, såsom hittills, ett dubbelt så högt belopp utgå. Det innebär att de schabloniserade beloppen, avrundat, för närvarande bör ligga på 30 000 kr respektive 60 000 kr.

Bedömningen i detta fall

16. SSO har uppsåtligen berövat JO livet. HS är son till JO och ingår således i den ersättningsberättigade personkretsen. Utredningen ger tillräckligt underlag för att anta att han till följd av dödsfallet har drabbats av skadestandsgrundande psykiska besvär.

17. HS har inte åberopat någon utredning som föranleder Högsta domstolen att i höjande i riktning göra avsteg från tillämplig schablon. Vad SSO har anfört beträffande HSs relation till JO utgör inte skäl att frångå schablon-

beloppet i sänkande riktning. Hon har inte gjort gällande att ersättnings-
skyldigheten bör jämkas med anledning av någon omständighet som är
hänförlig till henne.

18. Vid angivna förhållanden ska skadeståndet till HS bestämmas till
60 000 kr. Om räntan råder ingen tvist.

Rättegångskostnader

19. Parterna får anses ha ömsom vunnit och förlorat i sådan mån att
rättegångskostnaderna i Högsta domstolen bör kvittas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Kerstin Calissendorff,
Svante O. Johansson, Sten Andersson och Stefan Johansson (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Katarina Sergi